

МИХАЙЛО ТЕОДОРОВИЧ СЕНЬКІВ

Олександр ПОПЕЛЬ

Кафедра теоретичної фізики
Львівський національний університет ім. Івана Франка
вул. Драгоманова 18, Львів 79005

Редакція отримала статтю 6 квітня 2013 р.

Висвітлено життєвий шлях і діяльність Михайла Теодоровича Сеньківа, постаті, яка заслуговує на те, щоб нею гордились усі, хто працював, працює і працюватиме не тільки на фізичному факультеті, але й у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Він мав такі риси характеру, які дозволили бути і визначним науковцем, і педагогом, і талановитим адміністратором. Як багатолітній декан (1957–1971) М. Т. Сеньків сприяв становленню фізичного факультету, розвивав його матеріальну базу, дбав про якісну підготовку підростаючого покоління фізиків. Виходець із простої селянської родини (батьки – звичайні колгоспники) М. Т. Сеньків зумів піднятися на високий інтелектуальний рівень, завдячуючи і природним здібностям і невтомній праці, став зразком справжнього інтелігента, знаного не тільки у Львові, але й за його межами.

6 лютого 2013 р. минуло 20 років від дня, коли пішов з життя Михайло Теодорович Сеньків – людина, з іменем якої пов'язують чи не найважливіший період розвитку і становлення фізичного факультету Львівського університету, деканом якого він був з 1957 по 1971 рік. М. Т. Сеньків особистість – своєю життєвою дорогою пройшов гідно, приніс чималу користь багатьом, хто мав нагоду контактувати з ним, заслужив на те, щоб пам'ять про нього не згасала. Ця дата дає привід згадати про його життєвий шлях, його освітню, наукову й адміністративну діяльність, і тим самим внести данину панування цієї непересічної особистості, якою, безумовно, був Михайло Теодорович Сеньків.

Він належав до числа галицьких інтелігентів, які піднялись на високий інтелектуальний рівень з простої селянської родини, здобуваючи знаппя щабель за щаблем, ціною великих зусиль, і завдячуючи долі, що на своєму шляху зустрів людей, які сіяли добро і всіляко сприяли молодій талановитій юні. До таких насамперед слід віднести докторів Мирона Заррицького та Василя Міліянчука.

Народився Михайло Сеньків 11 грудня 1923 р. в сім'ї малоземельних селян, які після війни були звичайними колгоспниками. Навчався в початковій школі рідного села Тростянець Долинського району Івано-Франківської області з 1929 по 1935 рік. Далі став учнем польської гімназії в м. Долина, 4-й клас якої закінчив у червні 1939 р., а з осені 1939 року

Михайло Теодорович Сеньків

по 1941 рік продовжив навчання у Долинській СШ, де в червні 1941 року отримав атестат зрілості.

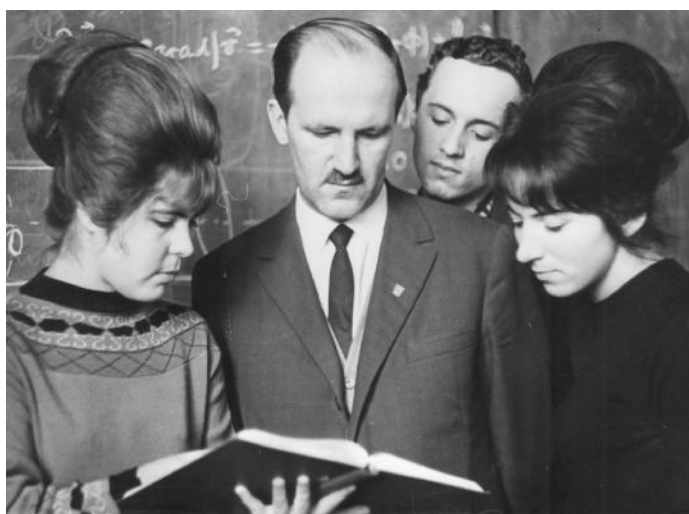
Першого воєнного року (з вересня 1941 до серпня 1942) випускник школи М. Сеньків працював помічником агронома, але бажання вчитися привело Михайла до Львівського технічного (після війни політехнічного) інституту (університет у Львові у воєнні роки не працював), де він став студентом машинобудівельного факультету. Успішно завершив I осінній семестр, але в січні 1943 р. припинив навчання через хворобу. До вересня 1943 р. проживав у рідному селі з батьками.

У вересні 1943 р. знову розпочинає навчання на першому курсі того ж факультету. Протягом навчального року математику викладав доктор М. Зарицький, який опікувався молодого людиною, допомагаючи не тільки в навчанні, але й порадами в складних умовах воєнного часу. Обидва семестри (осінній і зимовий) зараховані як закінчені, про що свідчать записи в його матрикулі (заліковій книжці), нотаріально завірена копія якої разом з перекладом її з німецької на українську мову зберігається в особовій справі М. Сеньківа (архів ЛНУ ім. Івана Франка). Зарахування осіннього семестру 01 лютого 1944 р., зимового 31 березня 1944 р. Є також відмітки про те, що за кожний семестр заплачено. Також вказані посеместрово дисципліни, прізвища викладачів та кількість годин на тиждень з кожного предмету. З квітня 1944 р. до завершення війни знову перебував у батьків. З вересня 1944 р. розпочав свою педагогічну діяльність, яка не переривалася до кінця життя. М. Сеньків став учителем фізики і математики в Долинській середній школі у VI-IX класах. Учителював до серпня 1946 р., а з квітня по листопад 1945 р. працював завучем цієї школи. Одночасно з учителюванням навчався заочно в Станіславському державному вчительському інституті, про що свідчить довідка від 10 липня 1946 р. про те, що він є студентом II курсу фізико-математичного факультету заочної форми навчання цього інституту.

В особовій справі М. Сеньківа збереглася заява на ім'я ректора Львівського державного університету імені Івана Франка з проханням зарахувати його студентом II курсу фізико-математичного факультету, мотивована

тим, що має закінченими перший курс політехніки та два курси вчительського інституту. На заяві є підтримка цього прохання від декана факультету М. Зарицького, датована 28 серпня 1946 р. З 1 вересня 1946 р. розпочав навчання, і весь подальший життєвий шлях пов'язав з університетом.

Про студентські роки маємо обмаль інформації, але те, що належав до числа кращих студентів, немає сумніву. Як староста III курсу фізмату М. Сеньків отримав подяку ректора "За сумлінне ставлення до своїх обов'язків". Також про його авторитет серед викладачів свідчить скерування на п'ятому курсі на виробничу практику до м. Ленінграда, яку там проходив з 3 грудня 1949 р. по 24 січня 1950 р. В особовій справі м. Сеньківа збереглися його залікова книжка та виписка до диплома. За весь період навчання два іспити оцінені на "добре", решта на "відмінно", як і дипломна робота "До формули тонкої структури". Протягом навчання студент М. Сеньків прослухав низку спецкурсів, зокрема: "Вибрані розділи квантової механіки"; "Вибрані розділи теорії поля"; "Класична мезодинаміка"; "Теорія елементарних частинок"; "Теорія ядра".

Михайло Теодорович Сеньків зі студентами (1968)

Перелік спецкурсів дає змогу зробити висновок, що освітній напрям фізиків-теоретиків повністю формував завідувач кафедри теоретичної фізики доцент В.С. Міліянчук, який був і науковим керівником М. Сеньківа коли той навчався в аспірантурі. Одночасно М. Сеньківу запропонували вступити до аспірантури. Однак, з огляду на матеріальні труднощі (зокрема, важка хвороба батька), випускник М. Сеньків звернувся з заявою до ректора М. Савіна з проханням відкликати його скерування на вчительську посаду, що вдалося здійснити, і зарахувати на посаду асистента кафедри експериментальної фізики.

Наказом від 24 серпня 1950 р. М. Сеньків зарахований на посаду асистента КЕФ з 1 вересня 1950р. Тоді ж М. Сеньків склав іспити в аспірантуру, про що свідчить наказ від 1 листопада 1950 р., в якому йдеться про звільнення з посади асистента КЕФ в зв'язку з зарахуванням в аспі-

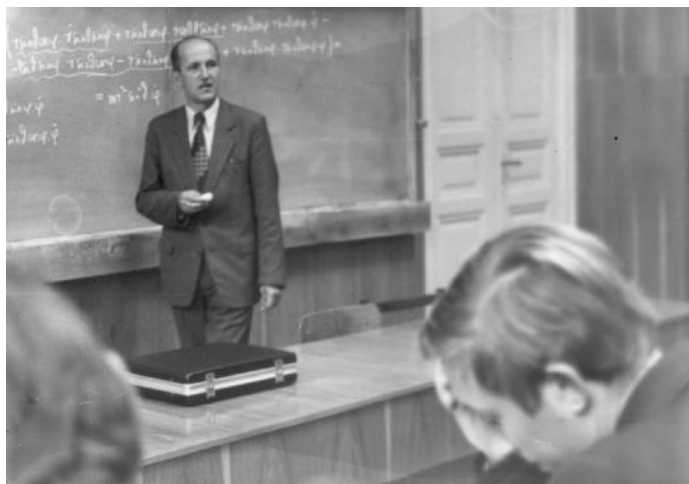
рантуру, його тимчасово причому залишають на цій посаді з погодинною оплатою.

Навчаючись у аспірантурі, працював погодинно до 20 червня 1952 р., відрахований "у зв'язку із закінченням учбового року" з 1 липня 1952 р.

З жовтня 1952 р. М. Сеньків розпочав освітню діяльність вже на кафедрі теоретичної фізики як старший викладач з погодинною оплатою, а через рік з 1 вересня 1953 р. на посаді 0.5 ст. в. о. доцента.

Протягом 1952/53 навчального року М. Сеньків додатково викладав фізику у Львівському зооветеринарному інституті, де виконав педнавантажень 271 год. (довідка від 6 вересня 1956 року).

Після закінчення аспірантури 1953 р. М. Сеньків подав до захисту кандидатську дисертацію на тему "Подвійне розсіяння π -мезонів на нуклонах", яку успішно захистив 5 квітня 1954 р., і йому присвоєно вчений ступінь кандидата фіз.-мат. наук. На об'єднаному засіданні вчених рад фізичного і механіко-математичного факультетів 28 червня 1954 р. прийнято рішення просити на основі таємного голосування ректора і вчену раду університету призначити М. Сеньківа на посаду доцента КТФ. Вчена рада університету 30 червня 1954 р. рекомендувала конкурсній комісії обрати М. Сеньківа на цю посаду, а 4 серпня 1954 р. з'явився наказ про переведення М. Сеньківа з посади старшого викладача на посаду доцента з 1 вересня 1954 року з тим же посадовим окладом.

Михайло Теодорович Сеньків на лекції

Через рік, 24 вересня 1955 р. ВАК приймає рішення про присвоєння М. Сеньківу вченого звання доцента кафедри теоретичної фізики з видачею відповідного атестату.

У наступні роки, аж до кінця роботи на фізичному факультеті, доцент М.Т. Сеньків регулярно переобирали на цю ж посаду, спочатку об'єднана рада фізичного та механіко-математичного факультетів (06.06.1959), а далі вже фізичного факультету (27.06.1964, 14.06.1969). Наказом ректора від 17 вересня 1971 р. М. Сеньківа призначено на посаду в. о. завідувача кафедри теоретичної фізики, які виконував до весни 1973 р. У березні 1973

р. на посаду завідувача кафедри теоретичної фізики було обрано доцента Романа Пантселеймоновича Гайду. 27 червня 1974 р. М. Сеньків переобрано на посаду доцента кафедри теоретичної фізики. Наступні переобрання М. Сеньківа на посаду доцента припали на 20 лютого 1980 р. і, востаннє, 15 січня 1988 р. Такі терміни переобрання були пов'язані з працею за кордоном.

Спочатку наказом ректора від 26 вересня 1975 р. М. Сеньків відрядили на курси іноземних мов при Київському університеті на 10 місяців, де він опанував французьку мову. З вересня 1976 р. працював в університеті Центральної Африканської Республіки, це службове відрядження тривало до липня 1979 р. Наступний період роботи М. Сеньківа за кордоном охоплював термін з листопада 1982 р. до серпня 1986 р., коли М. Сеньків викладав фізику в Браззавільському університеті в Народній Республіці Конго.

Останній термін перебування на посаді доцента кафедри теоретичної фізики М. Сеньків недопрацював. Важка недуга змусила його подати заяву (30 червня 1992 р.) з проханням звільнити його з роботи. На цій заяві є віза ректора університету І.О. Вакарчука "оформити пенсію та звільнити з виходом на пенсію". Помер М.Т. Сеньків 6 лютого 1973 року.

На окрему увагу заслуговує адміністративна діяльність М. Сеньківа, першодусім як декана фізичного факультету. Наказом ректора від 09 серпня 1957 р. на доцента М.Т. Сеньківа покладено обов'язки декана. У травні 1958 року за погодженням з Міністерством вищої освіти України М. Сеньківа затверджено на посаді декана (наказ ректора від 13 травня 1958 р.). На цій посаді М. Сеньків перебував до 1971 р., переобираючись згідно з чинним законодавством у березні 1962 р., квітні 1965 р., квітні 1968 р. Звільнення з посади декана відбулося згідно з наказом ректора від 3 лютого 1971 р. за поданням парткому університету. За час перебування М. Сеньківа на посаді декана фізичний факультет значно розширився як кількісно, так і якісно, збагатившись корпусом по вул. Драгоманова 19, розгорнувши будівництво корпусу по вул. Драгоманова 50, відкрились нові лабораторії, розгорнулися наукові напрями в науково-дослідній групі факультету.

Наукова діяльність М. Сеньківа охоплює широке коло питань від теорії елементарних частинок до проблем загальної теорії відносності. Його кандидатська дисертація присвячена вивченню ефективних перерізів та подвійного розсіяння π -мезонів на нуклонах. У 50-х роках досліджував радіаційне розсіяння електронів та поведінку системи двох електронів, власної енергії нуклонів. У 70-х роках наукові інтереси М. Сеньківа торкаються таких проблем загальної теорії відносності, як її тетрадне формулювання, аналіз окремих типів розв'язків її рівнянь, зокрема, розв'язків Айнштайна та Папапетру, космологічні питання, поєднання загальної теорії відносності з так званою U -точковою геометрією та гіллястими дробами.

Заслуговує на увагу педагогічна діяльність доцента М.Т. Сеньківа. Його лекції були чіткими, логічно побудованими, простими та доступними за викладом. Записи на дощі визначались винятковим порядком, чітким каліграфічним почерком, вражали елегантністю та приносили слухачам естетичне задоволення. Як викладач М. Сеньків виявив себе талановитим та здібним учнем проф. М. Зарицького, про лекції якого захоплено відгукувався у своїх спогадах про нього. М. Сеньків залишив після себе унікальні

навчальні посібники: “Лекції з теоретичної фізики. Теоретична механіка” (спільно з проф. А.Ю. Глауберманом) та “Векторний і тензорний аналіз. Текст лекцій”, які й сьогодні служать новим поколінням студентів.

Михайло Теодорович Сеньків мав широке коло зацікавлень і поза фізикою. Він любив подорожувати, здійснив низку туристичних поїздок – до Німеччини (1955), Італії (1957), Франції (1959), Польщі (1970). Ці мандрівки окрім пізнавального характеру допомагали йому поповнювати колекцію поштових марок і, головним чином, листівок з репродукціями творів художників, книг та альбомів з мистецтва, яким він захоплювався, був неабияким його знавцем. Охоче ділився своїми знаннями про біографії художників і стиль їх малювання з широкою аудиторією. Запам’яталися його лекції для викладачів і студентів факультету про художників-імпресіоністів, які супроводжувались демонстрацією їх творів.

У вільний час М. Сеньків грав у бридж, азами якого оволодів під керівництвом проф. М. Зарицького. Також М. Сеньків був членом бриджового клубу у Львові у 70-80 роках, коли ця гра була нарешті визнана й у Радянському Союзі як спортивна і з якої вже не заборонялось проводити змагання.

У пам’яті тих, хто особисто знав М. Сеньківа, спілкувався з ним, завжди залишається якнайкращі спогади про нього, про його виняткову коректність і тактовність у відносинах з оточенням, його акуратність і педантичність у розв’язанні тих чи інших питань. Завжди урівноважений, не підвищував голосу у спілкуванні, знаходив адекватне розв’язання навіть у складних ситуаціях, допомагав порадою, добрим словом тим, хто до нього звертався зі своїми проблемами. Всі, хто знали М.Т. Сеньківа, згадуватимуть його як людину високої культури, справжньої інтелігентності, чесності й принциповості, яка виховала багато поколінь молодих фізиків, чимало зробила для становлення і розвитку фізичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

MYHAILO SENKIV

Oleksander POPEL

Ivan Franko National University of L’viv,
18 Drahomanov Street, L’viv, 79005, Ukraine

The article highlights the life and activities of Myhailo Senkiv, the personality that deserves to be honored by everyone who has had the pleasure of collaborating with him not only in the physics department, but at the Lviv National Ivan Franko University in general. He successfully combines the human traits that enable him to be a prominent scholar and teacher, as well as an efficient administrator. Being the dean of the Physics Faculty in the years 1957-1971 M. Senkiv promoted the formation of the Faculty, developed its facilities, cared about the quality of training of the young generation of physicists. Coming from a simple peasant family (his parents was ordinary farmers) M. Senkiv managed to climb to a high intellectual level thanks to his natural abilities and tireless work, and became a model of a true intellectual known not only in Ukraine but also beyond.